

Jordbruksutskottets betänkande

1983/84:10

om vattenvård

Motioner

I motion 1982/83:299 av Lars Ernestam m. fl. (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär att ett samlat åtgärdsprogram för Hjälmaren utarbetas, omfattande miljöskydd (bl. a. aluminiumföroreningsproblem), naturvård, vattenförsörjning, rekreation och sjöfart, fiske och jordbruk.

I motion 1982/83:334 av Kerstin Anér (fp) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående svenskt initiativ till ändringar i den s. k. Oslokonventionen.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående nordiskt initiativ syftande till skärpta miljöskyddsregler i Europa.

I motion 1982/83:408 av Karin Ahrland och Hans Petersson i Röstånga (båda fp) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkandena 1 och 2)

1. att riksdagen begär att regeringen uppdrar åt länsstyrelsen i Malmöhus län och berörda regionala organ att dels vidta snabba åtgärder för att rädda Ringsjön, dels studera möjligheterna till ytterligare trädplantering längs länets vägar,

2. att riksdagen hemställer att regeringen tar upp överläggningar med danska staten angående förorening av Öresund.

I motion 1982/83:1005 av Bengt Silfverstrand m. fl. (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om behovet av samordnade insatser för att begränsa närsaltutflödena till havs- och sjöområden.

Utskottet

I betänkandet behandlar utskottet ett antal motioner väckta under allmänna motionstiden 1983 och i vilka olika vattenvårdsfrågor tas upp.

Åtgärdsprogram för Hjälmaren

I motion 1982/83:299 (fp) framhålls att obotliga skador åsamkats Hjälmaren genom vattensänkning för ca 100 år sedan. Sjön har en lång rad användningsformer, och mellan olika användningsområden finns motstående intressen. Sjöns hälsotillstånd är oroande och åtgärder måste vidtas för att så långt som möjligt restaurera den. Ett samlat åtgärdsprogram bör därför

utarbetas, där alla aspekter som rör Hjälmaren tas upp, hävdar motionärerna.

Hjälmaren är reglerad alltsedan sjön år 1888 blev föremål för en sjösänkning, "den stora sjösänkningen". Då sänktes medelvattenståndet 1,3 m. Regleringsgränserna har emellertid under årens lopp ofta under- resp. överskridits med omfattande skador som följd. Riksdagen beslöt därför år 1980 att anta ett förslag till ändrad vattenhushållning. Därigenom skulle man eliminera nackdelarna med dittillsvarande reglering utan att man därför ändrade medelvattenståndet under sommartid (prop. 1979/80:91, JoU 1979/80:37). Genom den ändrade regleringen skulle en kompromiss nås mellan olika intressen som berörs av vattenståndet i Hjälmaren, främst jordbruk, fiske, naturvård, friluftsliv, sjöfart och kraftproduktion. Sjön är numera föremål för planering i olika avseenden. Länsstyrelsen i Örebro län har upprättat en plan för naturvård och friluftsliv i den del av Hjälmaren som hör till detta län. Motsvarande planer är under arbete inom länsstyrelserna i Södermanlands och Västmanlands län. Frågan om en muddring av sjöns västra del, Hemfjärden, har varit föremål för utredning. En omfattande fiskdöd, som misstänks vara en följd av aluminiumförgiftning, utreds av företrädare för fiskeriadmistrationen, naturvårdsverket och vederbörande länsstyrelser. Ett vattenförbund för Hjälmaren är under bildande. Alla väsentliga Hjälmare-intressen inkl. kommunernas kommer på så sätt att få ett forum där olika frågor om Hjälmaren kan tas upp till diskussion.

Utskottet vill för sin del framhålla att den stora sjösänkningen i Hjälmaren gav upphov till en rad nya problem som visat sig svårösta. Genom 1980 års riksdagsbeslut bildades underlag för vissa konkreta vattenregleringsåtgärder. Då skapades även förutsättningen för bildande av ett gemensamt vattenförbund för hela sjön. Enligt utskottets uppfattning föreligger icke f. n., med hänsyn till den utredningsverksamhet som pågår i olika avseenden rörande sjön, anledning att påkalla någon övergripande utredning av det slag som åsyftas i motionen. Denna avstyrks således.

Utsläpp av kemikalier i Nordsjön

I motion 1982/83:334 (fp) anförts att Nordsjön är svårt hotad av miljöförstöring, därför att den ligger i ett av världens mest industrialiserade områden. Samtidigt är den ett av världens biologiskt mest produktiva hav. Den intensiva användningen av Nordsjön hotar nu att bli ett svårt hot mot den ekologiska stabiliteten i detta område. De konventioner som finns till skydd av Nordsjöns miljö behöver förbättras och kompletteras. I motionen lämnas vissa konkreta förslag i detta syfte. Sälunda bör i första hand definieras vilka ämnen och hur stora mängder av dem som skall vara tillåtna att släppas ut som "obetydliga föroreningar". Bly, arsenik, m. fl. giftiga metaller bör enligt Oslokonventionen icke få dumpas i Nordsjön. Vidare bör Sverige

tillsammans med övriga nordiska länder ta initiativet till att de europeiska länderna skärper sina lagar så att inga andra ämnen får släppas ut i havet än sådana som är inaktiva och/eller biologiskt nedbrytbara, anser motionären.

Utskottet får för sin del framhålla vikten av att den marina miljön i Nordsjön skyddas. I detta syfte har ett antal regionala konventioner slutits som omfattar Nordatlanten inkl. Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt. Dessa är *Oslokonventionen* om förhindrande av havsförorening genom dumpning till sjöss, *Pariskonventionen* om förhindrande av havsförorening från landbaserade källor samt *Bonnkonventionen* om samarbete vid oljeförorening i Nordsjön. Inom ramen för uppföljningsarbetet till dessa överenskommelser har Sverige och övriga nordiska länder verkat för effektivare efterlevnad av konventionernas bestämmelser. Förslag har därvid framlagts om upptagande av olika ämnen på listan över produkter som icke får dumpas till sjöss eller släppas ut i havet från landbaserade källor. Regeringen har enligt vad utskottet erfarit välkomnat ett initiativ nyligen från västtysk sida till en konferens nästa år om den samlade miljöbelastningen i Nordsjön.

Som framgår av det anförda har betydande ansträngningar gjorts av Sveriges representanter för att skärpa tillämpningsbestämmelserna till såväl Oslokonventionen som Pariskonventionen. Utskottet utgår från att man från svensk sida tar till vara de tillfällen till ytterligare förbättringar av miljöskyddet i Nordsjön som kan uppkomma i samband med den nämnda konferensen. Någon ytterligare riksdagens åtgärd med anledning av motionen är mot bakgrund härav icke erforderlig. Motionen avstyrks således.

Näringstillförsel till sjöar och hav

I ett par motioner tas frågan om alltför riklig näringstillförsel till sjöar och hav upp. Enligt motion 1982/83:408 har Ringsjöns vattenkvalitet försämrats kraftigt till följd av övergödning under senare tid. Sjöns stora betydelse för fiske, vattenförsörjning, friluftsliv och rekreation motiverar kraftfulla satsningar för att rädda den, anför motionärerna. Företagets karaktär av försök motiverar att det får statligt stöd.

I motionen anförs vidare att övergödning skadar havsområden. Hur stora insatser vi än gör på den svenska sidan av Öresund hjälper det inte om inte motsvarande ambition finns på den danska sidan. Enligt motion 1982/83:1005 (s) är de ökade närsaltaltern i Östersjön och utefter västkusten oroande, liksom även de påtagligt försämrade förhållandena i t. ex. Ringsjön. Motionärerna föreslår att en styrgrupp knyts till jordbruksdepartementet med uppgift att med utgångspunkt i det digra utredningsmaterial som står till förfogande utarbeta konkreta förslag till hur närsaltutflödena skall kunna begränsas.

Riksdagen har vid olika tillfällen haft anledning behandla frågan om alltför rik näringstillförsel (eutrofiering) till sjöar som Ringsjön och till havet. Hösten 1981 riktades ett tillkännagivande till regeringen om behovet av

åtgärder för att skydda havsmiljön (JoU 1981/82:13). I samband därmed framhöll utskottet vikten av att ett av statens naturvårdsverk inlett undersökningsprojekt om Västerhavets eutrofiering intensifierades och resulterade i samordnade och kraftfulla insatser mot denna typ av havsföroreningar. Hösten 1982 uttryckte utskottet med anledning av motioner i ämnet sin oro över den försämring av vattenmiljön som uppträtt i Öresund, längs västkusten och i sjöar som Ringsjön och som resulterat i stor algblomning, syrebrist i vattnet och skador på djurlivet. Med hänsyn till pågående verksamhet från bl. a. naturvårdsverkets m. fl. myndigheters och institutioners sida samt inom den för Ringsjöns vattenvård särskilt bildade Ringsjökommittén fann utskottet emellertid då ingen ytterligare riksdagens åtgärd erforderlig. Riksdagen följde utskottet.

Under det senaste året har undersökningarna av Ringsjöproblematiken resulterat bl. a. i en rapport från de limnologiska institutionerna i Lund och Uppsala. I rapporten framhålls att det kommer att ta mycket lång tid att reducera näringsämnestillförseln till tillflödena för att i ett senare skede eventuellt sanera sjöns botten – om det över huvud taget är ekonomiskt realiserbart. Inom Ringsjökommittén planeras nu åtgärder för att få till stånd en anpassning av jordbruksdriften inom sjöns tillrinningsområde i syfte att minska näringsförlusterna till sjön och på sikt åstadkomma en förbättrad vattenkvalitet.

Utredningen om användning av kemiska medel i jord- och skogsbruket (kemikalieutredningen) har i betänkandet Användning av växtnäring (SOU 1983:10) föreslagit en förstärkning av tillsyns- och rådgivningsinsatserna avseende användningen av gödselmedel. Utredningen lägger också fram ett förslag till lag om gödselhantering inom vissa särskilt föroreningskänsliga områden. Betänkandet bereds i regeringskansliet.

Naturvårdsverkets undersökningsprojekt Eutrofiering i marin miljö finansieras genom ett särskilt forskningsanslag på 5,4 milj. kr. Projektet omfattar undersökningar i Skagerrak, Kattegatt med Laholmsbukten, Öresund och Östersjön. Åtgärdsprogram har tagits fram för jordbruket och för kommunala avloppsanläggningar. Enligt vad utskottet inhämtat avser naturvårdsverket att inom kort lägga fram en redovisning för vad som är känt om eutrofiering av marin miljö.

Alltsedan 1950-talet pågår ett samarbete mellan Sverige och Danmark för att skydda Öresund mot föroreningar. Ett avtal som formulerar samarbetet slöts år 1974. En särskild kommission, Öresundskommissionen, svarar för samarbetet inom avtalets ram. Kommissionen presenterade år 1979 en utvärdering av effekterna av närsalter i Öresund. Då föreslogs inga ytterligare åtgärder utöver de redan beslutade. F. n. pågår en kartläggning av tillförseln av giftiga ämnen till Öresund. En ny utvärdering av miljötillståndet i området skall lämnas före utgången av 1984.

Vad gäller en i motion 1982/83:408 berörd fråga om möjligheterna till ytterligare trädplantering längs Malmöhus läns vägar har länsstyrelsen enligt

vad utskottet erfarit påbörjat en studie av det slag som föreslås i motionen. Arbetet ingår i den landskapsvårdande verksamheten och bedrivs i samarbete med lantbruksnämnden och hushållningsallskapet.

Utskottet vill för sin del framhålla att skyddet av våra vattendrag, sjöar och hav utgör en primär miljöpolitisk uppgift. Det miljöskyddande arbetet har också sedan lång tid tillbaka varit inriktat härpå. Mot bakgrund av de undersökningar och åtgärder som redovisats i det föregående och i avvaktan på den vidare beredningen av kemikalieutredningens förslag påkallas enligt utskottets mening ingen ytterligare riksdagens åtgärd med anledning av motion 1982/83:408 yrkande 1 och motion 1982/83:1005. Det i motion 1982/83:408 framställda yrkandet 2, om upptagande av förhandlingar med danska staten om utsläppen i Öresund, är som framgår av redogörelsen ovan tillgodosett sedan åtskilliga år. Yrkandet avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *åtgärdsprogram för Hjälmarén*
att riksdagen avslår motion 1982/83:299,
2. beträffande *skyddet av Nordsjön*
att riksdagen avslår motion 1982/83:334,
3. beträffande *Ringsjön m. m. och Öresund*
att riksdagen avslår motion 1982/83:408 yrkande 1 och 2,
4. beträffande *näringsstillförsel till sjöar och hav*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1005.

Stockholm den 22 november 1983

HÅKAN STRÖMBERG

Närvarande: Håkan Strömberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Grethe Lundblad (s), Hans Wachtmeister (m), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Andersson (c), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Börje Stensson (fp), John Andersson (vpk), Åke Selberg (s), Bengt Kronblad (s), Bo Arvidson (m) och Bertil Jonasson (c).

Reservationer

1. Hjälmarens

Börje Stensson (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar "Utskottet vill" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del framhålla att den stora sjösänkningen i Hjälmarens gav upphov till en rad nya problem som visat sig vara svårlösta. Eftersom sjön har riksintresse är det inte en uppgift endast för berörda kommuner att bevaka dessa problem. Hjälmarutredningen som hade begränsade direktiv bör följas av en ny utredning som i ett åtgärdsprogram tar upp alla aspekter som berör Hjälmarens. I arbetet med åtgärdsprogrammet bör representanter för samtliga tre berörda län delta. Vad utskottet sålunda anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *åtgärdsprogram för Hjälmarens*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 1982/83:299,

2. Nordsjön

Börje Stensson (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Som framgår" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Som framgår av det anförda har man från svensk sida verkat för vissa skärpningar av tillämpningsbestämmelserna till Oslo- och Pariskonventionerna. Det är emellertid angeläget att ytterligare initiativ tas av Sverige och övriga nordiska länder. Vad beträffar Oslokonventionen bör åtminstone de metaller som anges i motionen, nämligen bly, arsenik, koppar, zink och deras föreningar föras över till bilaga I i konventionen och därigenom hindras att bli dumpade i Nordsjön. I samma bilaga bör det noga definieras vilka ämnen och hur stora mängder av dem som skall falla under begreppet "obetydliga föroreningar" vilka är tillåtna att släppa ut i vattnet.

Vidare bör initiativ tas till att endast inaktiva och/eller biologiskt nedbrytbara får ämnen får släppas ut i havet enligt Pariskonventionen. Farliga och icke-nedbrytbara ämnen bör deponeras på land under kontroll så att de inte kan slippa ut. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *skyddet av Nordsjön*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 1982/83:334,

3. Näringstillförsel till sjöar och hav

Börje Stensson (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "yrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill – – lika med utskottet – – inriktat härpå. Som framgår av den lämnade redovisningen av de undersökningar som gjorts beträffande Ringsjön har sjöns vattenkvalitet under senare tid försämrats kraftigt. Enligt utskottets uppfattning kan uppgiften att rädda Ringsjön blir ett försöksobjekt för åtgärder mot övergödning. Inslaget av försök motiverar, vilket även framhållits i motion 1982/83:408, ett kraftfullt statligt stöd. Länsstyrelsen i Malmöhus län bör därför få i uppdrag att vidta snabba åtgärder för att rädda sjön. I landskapsvården bör även, som motionärerna föreslagit, ingå trädplantering längs vägarna för att hindra jordflykt och erosion.

Som framhållits i motionen (yrkande 2) hjälper det inte hur stora insatser vi än gör på den svenska sidan av Öresund om inte motsvarande ambition finns på den danska sidan. Överläggningar bör därför tas upp inom Öresundskommissionen och om så erfordras på regeringsnivå i syfte att få till stånd en förbättrad rening av avloppsutsläppen även längs den danska kusten vid Öresund. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion 1982/83:408 såvitt nu är i fråga (yrkandena 1 och 2) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet är emellertid icke berett att, som yrkas i motion 1982/83:1005, föreslå att en särskild till jordbruksdepartementet knuten styrgrupp skall bildas för att utarbeta förslag till åtgärder beträffande närsaltutflödena. Motionen avstyrks med hänsyn härtill.

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *Ringsjön m. m. och Öresund*

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 1982/83:408 yrkandena 1 och 2.

